

NANDADULAL MANDAL
ASSISTANT PROFESSOR
DEPARTMENT OF EDUCATION
Contact No- 8617528423/9533608266
nandadulalmandal38@gmail.com

5th Paper Inclusive Educaation

1st Unit.1.1

मुण्डे मुण्डे मतिभिन्ना कुण्डे कुण्डे नवं पयः।
जातौ जातौ नवाचारा नवावाणी मुखे मुखे॥

- समावेशात्मकशिक्षा-

- अर्थः- सामाजिकरूपेण बुद्धिदृष्ट्या, भाषादृष्ट्या लैङ्गिकरूपेण भावनात्मकरूपेण जातिगतदृष्ट्या अर्थात् SC, OBC, ST, EWS, Minority इत्यादयः सम्भूय्य एकत्रे पाठ्यन्ते।

1990 थाइलैण्ड- जोमेशियनविश्वसम्मेलनम्

1.सर्वेषां कृते शिक्षायाः
लक्ष्यनिर्धारणम्।

2. बालकानां प्रौढानां बद्धानां सर्वेषां
कृते शिक्षायाः सौविध्यानि कल्पते।

जुन 1994 स्पेन- सलमानका
विश्वसम्मेलनम्

विशेषशैक्षिकावश्यकतायुक्तविशिष्टबालानां
कृते विश्वसम्मेलनम् (92 देशः / 25
अन्तराष्ट्रियसंघटनं भागग्रहणं कृतम्)

N.C.E.R.T- वातावरण-धर्मः, जातिः,
लिङ्गं समाजः, परिवार इत्यादीनाम्
आधारेण विना भेदभावं कृत्वा शिक्षा
प्रदानम्।

सलमानकासम्मेलनम्-

सामाजिकरूपेण बुद्धिदृष्ट्वा मानसिकरूपेण
शारीरिकरूपेण भाषिकरूपेण भावनात्मकादि
द्वारा भिन्नमानवान् एकत्र शिक्षाप्रदानं
समावेशीशिक्षा इति कथ्यते।

समावेशात्मकशिक्षायां बालकः तेषां शिक्षा च

- विशेषावश्यकतायुक्तबालकः
- मानसिक-शारीरिकादि विकासात्मकदृष्टिकोणतः अधिगमात् बञ्चितबालः
- नकारात्काभिवृत्तिः
- पाठ्यक्रमकारणात्
- अनुपयुक्तयोजना
- बौ. पश्चात्कर्ती बालकः

मनोसामाजिकदृष्टिकोणः पश्चवर्ती बालकः

- विद्याविनयसम्पन्ने ब्राह्मणे गविहस्तिनी।
- सुनिचैव सपाके च पण्डिताः समदर्शिनः।।

आवश्यकता

समावेशात्मकशिक्षायाः सिद्धान्तः

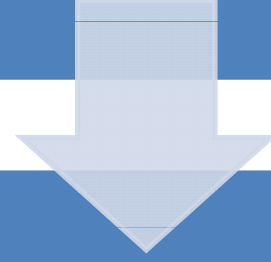
**NCF- सर्वेषां बालानां
समानावसरः समानांशग्रहणं
तथा च समानरूपेण
शिक्षादेयं भवेत्।**

1. आधिक्येन सहायतां प्रशिक्षणं च
देयम्

2. उत्तरदायित्वं तथा च
सहयोगभावनायाः विकासः

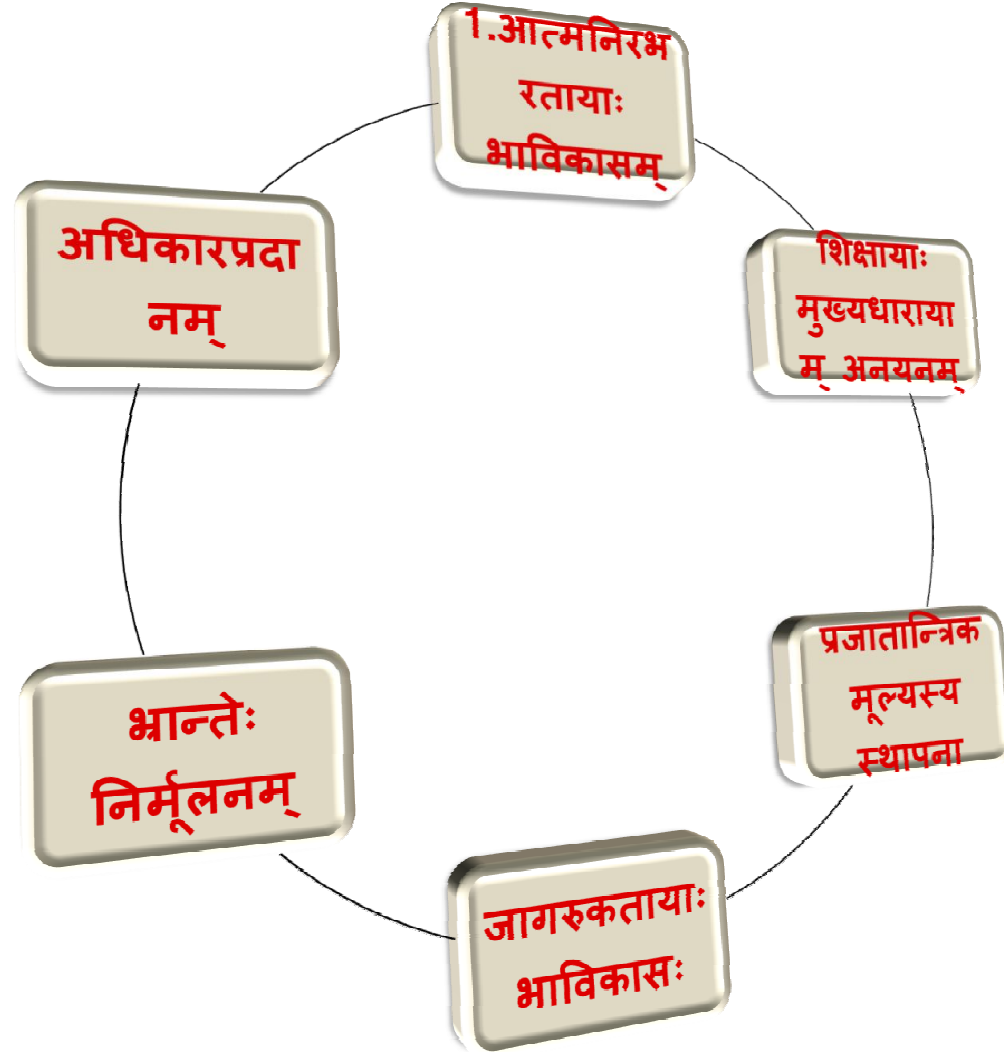
3. वि.आ. परिवारः तथा च

4.4.समुदायस्य भागग्रहणम्

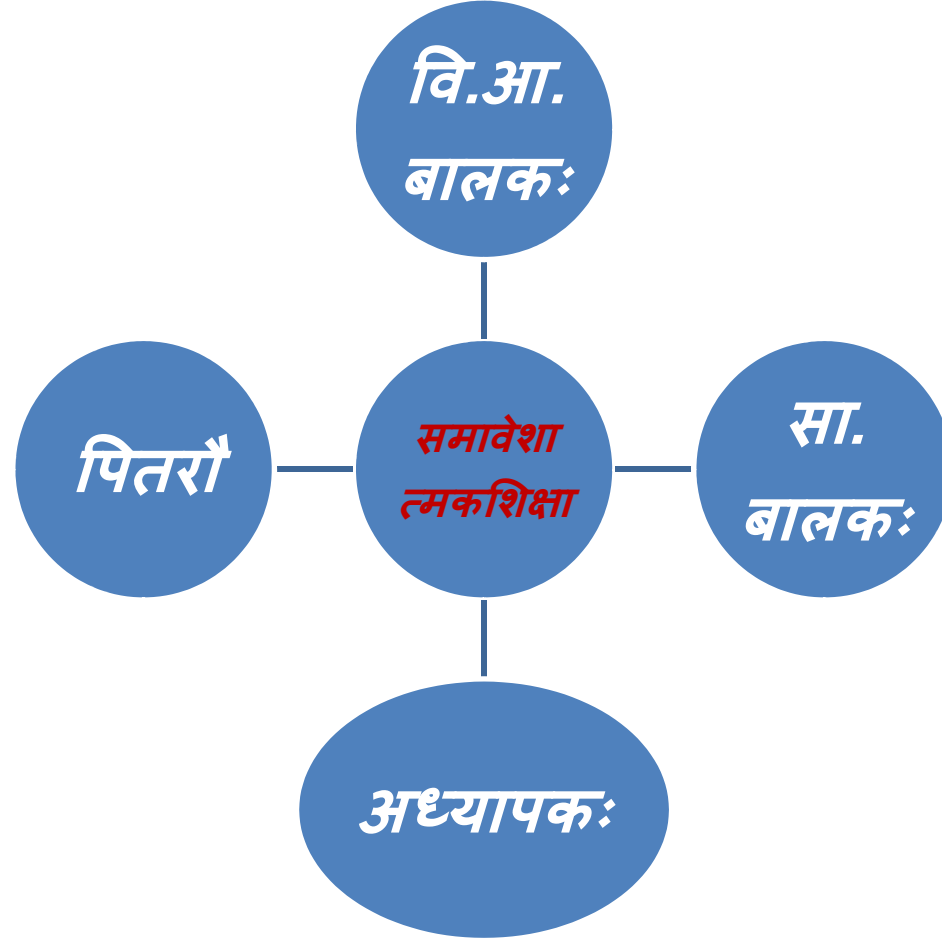

5.विविधबालेभ्यः
अन्तःक्रियां कर्तुं शक्नुयुः

समावेशाकल्मकशिक्षायाः उद्देश्यानि

समावेशात्मकशिक्षायाः लाभाः

एकीकृतशिक्षा

- विशोषशिक्षायां एकीकृतशिक्षा सा पद्धतिः भवति यत्र सर्वेषां समन्तिकरणं भवति। Samuel Gridley महोदयानां चिन्ताधारायां प्रप्रथमं परिलक्षितं भवति।

विशिष्टशिक्षा

एकीकृतशिक्षा

समावेशात्मकशिक्षा

एकीकृतशिक्षायाः उपादानम्

